

H A D I TÖRTÉNETEK.

BÉ-VEZETÉS.

Áprilisnek 27dik napján, éppen azon a napon, mellyen a Magyar Nemzetnek Dífze Gróf HADIK ANDRAS fő hadi Vezér Béts várofsából Hazánk széleire le-indula, hogy ottan a nagy Hadat a Törökök ellen vezérelje: irtuk vala mi itten ezen örvendetes alkalmatofsággal kétféle munkánkról való Tudósítáfunkat, azzal a bizodalommal, hogy azokkal az Erdemes Hazafiak előtt kedvet fogunk találni. Hozzánk annyifelől utasított leveleik az előfizető Uraknak, 's azokban született nyelvekhez, 's iráfunkhoz mutatott hajlandóságok elegendőképpen bizonyítják, mennyire betsüljék a közjóra tzelező igyekezetet. Ki nem mondhatjuk, melly igen felgerjesztettek bennünket némelly nagy érdemü Méltóságoknak 's Tudófoknak betses leveleik, mind azzal, hogy iráfunkra számos Előfizetőket szerzetek, mind pedig hogy Hazánk javára 's ditsőségre intézett szándékunkat annyira magasztalni, 's benünket bátorítani méltóztattak. Mellyhez képest egyedül tsak arra törekedünk,

X

hogy

hogy háládatofságunkat meg-mutathassuk, 's a' fe-
löllünk való reményfégnek voltaképen meg-felelhes-
sünk. Söt olly tzéllal-is vagyunk a' Magyar nyelv-
nek pallérozása és a' tudományoknak Hazánkban
lehető előmozditása eránt, a' mellynek el-érésében
hogy az Erdemes Előfizető Urak-is eszközök le-
hettek, különös szerentséjeknek tarthatják. Tzé-
lunkat már mostan ki-nyilatkoztatnánk, ha attól
nem tartanánk, ne talántán találkoznának ollya-
nok, kik tisztá szándékunkat hamar másképpen
magyaráznák, 's benünket azzal vádolnának, mint-
ha azon jó tzélunkat csak tzégérül akarnánk tenni
írásink homlokára, 's azzal több Olvasókat hódítani
magunkhoz. Hogy illyen alacsony vádat magunk-
tol el-hárithassunk, jobbnak itéltük lenni, ha annak
fel-fedezését még egy hónapig halasztani fogjuk.
Azomban jóra intézett igyekezetünket, vagy tsak
a' fok ígéretünköl-is által-láthatja az érdemes Kö-
zönség. Ezeket a' Tudósítáfunkban már bővön ki-
tettük, és ámbár fok költségben kerülnek-is, azo-
kat mindazonáltal be-is-tellyefétjük. De lássuk rö-
videden ez igen nevezetes háborúnak eredetét,
készületét, 's ez ideig való történeteit.

A' mostani Török Háborúnak eredete.

Az Orosz Birodalom, mellyet, a' múlt századnak szintén végeig a' többi Európai Udvarok csak nevéröl-is alig ismértek, ezen folyó tizennyóltzadik században, annyira el-hatalmasodott, hogy a' nagy erejü Ottománi Portán, már sok izben diadalmaskodott.

Kiki jól emlékezhetik, az ez előtt tizenöt esztendőkkel folytatott háborujokra az Oroszoknak a' Törökök ellen, a' mellyben amazok, minden más Fejedelmek segétségek nélkül, a' Törököket csak nem Konstantinápolynek kapujáig verték. Európa méltán álmélkodhatik ROMANZOW-nak, az Oroszok' fő hadi Vezérének nagy okoságán, ki az akkori Háborúban, az az 1774-dikben, 50 ezer katonáival Bulgariában, Siliftria vidékén, a' Nagy Vezért, három annyi népé-

vel, bé tudta rekefzteni, 's arra kénfzeré-
teni, hogy Romanzow - tól békefséget
kérne, és azon nehéz kötésekre állana,
mellyeket az Orosz Udvar tettzéle fzerént
eleibe szabott.

Ezen kénfzerített békefség fzerzéfében,
azt tartotta az Ottomani Porta leg fulyo-
fabb kárának lenni, hogy e' békefség által
hatalma alól Krimeát ki kellett erefzteni,
's azt fenkitől sem függőnek (Souverain)
esmérni. Krimea fél szigetét egy igen vad
Tatár nemzetség lakja, melly, a' mint
hajdan Hazánkban, úgy az Oroszok tarto-
mányiban szörnyü pusztitáfokat vitt vég-
hez. Az Orosz Udvar úgy vélekedett, hogy
még ezt a' rabló népet hatalma alá nem
hajtja, 's meg nem hódítja, addig Orzá-
gai [annak pusztitáfától mentek soha nem
lehetnek. Azért-is, már fok esztendöktől
fogva, Kriméa meg-hódoltatása vólt töreke-
défének tzéllya. Azonban a' Krimi Tatárok
Khánja, SAHIN GUERAI ellen, (kit már
az előtt az Orosz Udvar magához édesített,)
két Testvérje pártot ütött. Ennek segétsé-
gére a' Tsáfzárné nagy számu sereget kül-
dött; melly a' Pártütöket tsak hamar szél-
lyel verte, 's egyfzersmind Affzonya szá-
mára, tett költségének jutalmául, egész
Krimeát, Kubánt és Támánt, 1783-dik esz-
ten-

tendőben el-foglalta. Sahin Guerai országának el-rablását nem csak nem ellenzette, hanem még önként Orosz katona köntösbe öltöztvén, száz ezer Rubla *) esztendőnként való fizetésfel, a' Testörzök' Kapitányává lett, 's nagyobb meg-tiszteltetése végett a' Szent Anna keresztyén-is el-nyerte.

Az Osmanok ki-mondhatatlanúl fel-háborodván Krimeának el-rablásán, közönségesen el-fzánták magokat, hogy inkább el-vesznek, hogy sem a' fél-szigetet ellenfégeknek olly könnyen által engedjék. De midön meg-értették, hogy a' Római Tsászárr II. JÓSEF, az Orosz Udvarral tett szövetsége szerént, Magyar 's Erdély Ország szélein, temérdek

)(3

nagy

---

*) Egy Rubla mostanában 1 fl. 41 kr. ér nálunk, és így 100 ezer, 168,333 forintokat, melyekkel a' Khán esztendőnként bé nem érhetette, meg-szokván a' fejedelmi pompát. Az, nagy álmétkodásra méltó dolog, hogy 1787ben a' háboru előtt, az Orosz Birodalomból Konstantinápolyba kéredzett, olly véggel, hogy magát Krimeának el-vesztése eránt, a' fényes Portánál meg-igazíthassa. De oda érkezvén ez a' szerentsétlen Fejedelem egyenesen Rhodus szigetébe kéfértetett, a' hol a' Porta parantsolatjára kegyetlen módra meg-öletett, mivel magát a' gyilkosa ellen nagy vitézséggel védelmezte.

nagy haddal ijjezgeti a' Portát, ha az Oroszoknak az el-rablott tartományokat által engedni nem akarná; a' nagyobb erőnek engedni kényszerítették, halasztván jobb időre Krimeának vissza vételét.

Nem sokára azután, az Orosz Császárné ezen új tartományának látására készült, és 1787. Cherson felé meg-is indult. Nem külföldben József Császár-is a' tavasz kezdetén egyenesen Chersonnak *) vette uttyát, hová meg-érkezvén, a' Császárnéval együtt Krimeába utazott, mellynek is nevezetesebb városait el-járták.

Az Osmanok e' két Császári Fejedelmek Krimeában való mulatásokból, és annyi ezer Orosz fegyveres népnek a' határ széleken

---

*) Cherson, egy új város és vár a' Boristenes folyó vizének jobbik partján, valami 9 mérföldnyire Oszakowhoz, mellynek Hannibál Orosz Gubernátor tette első kövét 1778 esztendőben, Octobernek 30 napján. Lakosai szép ígéretek alatt mindenféle nemzetből szedettettek öfzve, melly miatt tsak hamar igen meg népesedett. Itten 1782 esztendőben egy Anglus kereskedő Társaság állittatott fel; 1783. pedig a' Vár, melly nagy siettséggel készült, már 800 ágyúkkal rakattatott meg.

ken talpon való állásából, azt hozta ki, hogy az Oroszok Oszakow Várát szándékoznak el rabolni. Arra való nevezve, Konstantinápolyban a' Diván azonnal öfzve gyült, és egynéhány napok alatt e' dolog felöl tanátskozott, mellynek következése a' volt, hogy alattomban az Oroszok ellen nagy készüléteket tettek. Jósef Tsászár Cherfonból vizszá utazván, midön Lembergen kerefsztül jönne, egy Kurir által azt a' hirt vette, hogy az Auszriához tartozó Belgiumnak lakosai tartományoknak tsak nem minden szegeletében háborognak, és az újj változások ellen már nyilván-is morognak. Mellyre Ő Felfége felette igen megbosszonkodván, utjáról, mellyet Hazánkban a' Tifza-melleyékén akart tenni, azonnal le mondott; és nagy siettségel Bétsbe hajtattott. Minekutánna a' Belgákat szép móddal le nem tsillapithatta, ellenek nagy számu Regementeket küldött. Már nagyobb része a' katonaságnak majd fele utját Belgiumnak el-érte; midön a' Kurirok azon váratlan hírrel érkeznek, hogy az Ottomani Porta az Oroszok ellen hadat indított légyen.

Ugyan-is azt meghallván, a' Porta, hogy Jósef Tsászár annyi fegyveres népet küldé Belgiumba Jobbágyai ellen, ezt leg alkalmatosabb időnek tartotta lenni, a' mellyben egész

erejét az Oroszok ellen fordította. A'rra nézve *) Boldog Aszfzony napján (15 ik Aug.) meg izenődött az Orosz Követnek Bulgakownak, hogy más nap reggel nyóltz ora után a' Divánba jönné Audientiára. Bulgakow előre látván a' veszedelmet, minden irásait Báró Herbert Úrnak, a' Romai Tsászár Követének által adta; s' nagyobb bátorságnak okáért a' Porta szándékát két Kurir által, kik közzül egyik Besarabián, a' másik a' Tsászár Birodalmán keresztül intézte útját, Petesburgba azonnal meg-izente. Bulgakow és Herbert követek tsaknem egész éjtízaka, a' Divánbéli Török Urakat járták, 's azon mesterkedtek, hogy őket a' Divánban-fenn forgott háborús gondolatokról le beszélhetnék. De szándékokban, az A* * * és egy más esmeretes Követek miatt, ugymint a' kik kasonlóképpen a' Törököknek Nagyjait egyről egyre el-járták, és a' háborúra fel-ingerlették, semmire sem mehettek. Más nap, az az Auguftusnak 10dik Napján, a' Diván Bulgakowtol kemény szókkal azt kívánta, hogy Krimeának visszadására állana réa. Erre Bulgakow tehetlenségének jelentésével felelt. Igérte ugyan, hogy

---

*) Ezeket egy érdeemes Hazánk fiától tudjuk, ki már sok esztendőtol fogva, és éppen midön ezek történtenek, Konstantínápolyban mutatott.

hogy a' Diván kívánságait, Affzonyának azonnal tudtára adja; de a' Diván, 's főképpen a' Nagy Vezér azt nem akarván várni, Bulgakowot 10 óra tájban lóra ültette, és Konftántzinápolynak keskeny úttzáin, sok Jantsárok által a' 7 Toronyba kísértette. Abban a' szempillantásban, repültek a' fekete tengeren a' Kurir-hajók, és a' földön a' lovakok a' szélső várakba, vivén magokkal a' kemény parantsolatot, hogy mihelyest jó módját láttyák, leg-ottan üssenek az Oroszokra. Éppen midön ezek így történnek, szerentsétlenségekre egynéhány Orosz kereskedő hajók, Konftantzinápolyban a' ki-kötő parton napoltak. A' Törökök hirtelen azokra rohan, azokat portékájoktól meg-fosztja, a' hozzá tartozandó népet pedig rabságra viszi.

A' Római Tsászár nagy készüléteket tesz a' Törökök ellen.

Mindeneknek előtte, a' Belgyiumba rendelt, 's már jól el-haladott Regimentek, parantsolatot vettek, hogy késedelem nélkül vissza térnének, 's más több seregekkel együtt a' Török határokra telepednének. Böltsen ítélte II. József, hogy Belgyium pallérozott polgárinak, mint maga tulajdon fiainak sziveken, atyai kegyesség-

gel-is győzedelmeskedhetik, a' midőn ellenben a' néki dühödött Törökön, tsak tüzzel 's vassal lehet valamit venni. Ehez képest a' Horvát, Tót, 's Erdély Ország, és á Bánát szélein olly rendelések tétettek, hogy a' Katona feregek, állásokkal egy Lántzot formáltak a' határokon. Azt-is kivált-képpen szükségesnek ítélte ő Felsege, hogy a' Várak meg vizsgáltsanak, és a' hol mi hibák találtatnának, azonnal meg orvosoltassanak. A' meg vizgálást, 's a' jobbitásoknak meg tételét, a' Fejedelem ROSTI Oberster Urra, egy nagy érdemű Hazánk fiára bizta. A' váraknak nagyobb meg erősfítésére, szüntelen szállították mind vizen, mind szárazon, a' temérdek ágyúkat, puskákat, és más afféle had idején meg kívántató eszközöket. Az úgy nevezett *Generalis Congregatiokat* Hazánkban ő Felsege meg - engedte, mellyekben el is végeződött, hogy minden helység bizonyos számu katonákat állítana. Ez alkalmatosfággal, fok Atya meg mutatta Hazájához viseltetett buzgó szeretetét, mellyet a' Magyar Nemzetben kiváltképpen magasztalnak az Idegenek. Sokan egy szülött fíjokat személlyekben vezették a' katona szedő Tíftzhez, 's azokat a' hajdani Magyar Vitézfégre bátorították. A' Hajdú Várasiak, á Kúnok, és á Jászok, az ilyen alkalmatosságokban nyert dítsőségeket, mostani készfégekkel,
még

még magassabbra emelték. Alig esett tudtára az Ifjúságnak, hogy jelen van a' jó alkalmatosság, Hazájáért kardot kötni, azonnal tsoportosan tódúlt az Előjárókhoz; úgy hogy ezeknek nem azon kellett törődni, hogy állithassanak ki annyi szamú katonát, a' mennyi eránt parantsolatot vettek; hanem inkább azon tünödtek, miképpen kellesfék a' felesleg magát öszve adott ifjúságnak nagy részét visszfa botsátani, úgy hogy azok meg ne szomorodjanak. Innen Bétsből, a' Nemes Magyar Testörzöknek nagyobb része, a Török ellen hasonló indulattal le-indúlt, és külömb külömbféle Regimenteknél, Hazája's Királyja mellett való hiv vitézkedésre, magát le-kötelezte. Az ollyan Tiszteket, kik a' szolgálatrol már az előtt le mondottak, ilendő tisztséggel meg kinálták, már akár a' tanúlt vitézek között tettzenék nekiek szolgálni, akár pedig a' szabad feregeknél, melyeket tsak akkor állítottak-fel, többnyire az Törököktől által szökött keresztényekből. A' tábori Vadászokat, Seb-orvosokat, Kenyer sütöket, Kotsisokat, és Hazánkban a' Béreseket, a' Pakkoló Legényeket; úgy nem külömben az ágyuk's tár szekerek alá való vonó lovakat, és ökröket, mindenfelől nagy szorgalmatossággal szedték. Hogy annyi nép az élésben valamelly szükféget ne látna, hírül adatott minden Uraságoknak, és helys-

lységeknek, hogy a' táborok számára annyi rozst, zabot és szénát adnának a' ki-tsinált közép áron, a' mennyi nélkül könnyen el lehetnének. Ebben is kimutatták fokban, Hazájokhoz, 's Fejedelmekhez való szerteteket. Azomban siettek a' Magazinomok készítésével Horvát ország' a' két Magyar Haza 's Bukovina' szélein, a' mellyekbe az alkudt szekeresek, de főképpen a' föld népe által, szüntelenül hordatták a' temérdek eleséget. Itten a' Hadi *Cancellárián*, éjjel nappal abban foglalatoskodtak, hogy olyan rendeléseket tegyenek, a' millyeneket csak a' hosszas tapasztaláson fundált okosságtól, és a' bölts előre-való-látástól lehet várni. E' végett a' titkos irásokat is fel hányták, a' régi 's kiváltképpen pedig a' halhatatlan emlékezetű EUGENIUS alatt tartatott Török háborúnak le-írásait, 's *Planumit* ki kereffék. Maga ő Felsége a' le induláshoz készüle, tábori sáto-rait minden konyhabéli eszközökkel, színes paripáit, azokhoz tartozó lovászokkal együtt, nemkülömben egyébmás udvari tselédit, 's tiszteit bizta SOKI, Testörzö Kapitány Úr', egy nagy tapasztalásu, 's tudományú Hazánkfia vigyázása alá, 's részenként Fútakra le is indíttatta.

A' Római Tsászár háborút izen a' Törököknek.

A' midőn a' Bétsi Udvar az Ottománi Portával már egészen 50 esztendőktől fogva szakadatlanul békeességben élt volna, történt, hogy Februariusnak 9dik napján, 1788ban ellene hadat izent, 's é következő okokból magát úgy nyilatkoztatta ki, mint Ellenségét: tudnillik, hogy a' Porta régtől fogva jól tudta, a' két Tsászári Udvarnak szoros szövetségét, mellynek ereje szerént, a' Római Tsászár a' fegyver fogásra köteles, mihellyest a' Petersburgi Udvar ellen háború indittatik; továbbá, hogy az Orosz Tsászári követet, a' minden Europai Nemzetek köz akaratúl bevett, és törvénnyé vált szokása ellen, a' hét toronyba záratta, nem hajtván semmit a' Konstantinápolyban lévő más Udvari Ministereknek egyyefsült kéréseikre. Alig hatott a' meg izent háboru a' Török határoknak ellenében fekvő seregekhez, már azonnal nagy mozgásokban láttzattak lenni a' külömb külömb féle Regimentek, óhajtván szembe szállani azal a' Nemzettel, a' mellyen, mint valamelly próba-köven vitézségeket meg-mutathatnák.

Ezek között a' ferény Horvátok voltak a' leg elsők, kik mindjárt azon, és a' következő napon, Dresnik várát, az egész vidék-

dékjével együtt a' Töröktől el vették. Hasonló tüzzel indultak Dubitzá vára ellen, de nem hasonló szerentsével: mert 400nál többen rész szerént el-estének, rész szerént pedig meg-sebesítették. Hogy Hertzeg LICHTENSTEIN Károly, a' Horvát országi seregek vezérlésére, Aprilisben meg-érkezett, maga is ezen hónapnak vége felé, népét az Unna vizén által vivén, Dubitzának rendes ostromához kezde. De szerentsétlen kimenetellel: ugyanis a' Dubitzabélieknek segítségére gyült nép a' miéinkre reá ütven magát a' Hertzeg az Unna vizén vissza vonni kényszerítettet, vitézeiben 700 embernél több kárt vallván, kik vagy el vesztek, vagy pedig nehéz sebbe estek. Az elsők közzé számláltatnak annyi vitéz gyalog, de főképpen a' Gréven Hufzár Regimentjéből mintegy fél százig való próbált Legények, 's azoknak Tízteik GERGELY Kapitány, 's WIEDMANN fő Hadnagy Urak. A' meg sebefedtek között voltak három Generálifok-is, (* kiknek egyike KUHN Generalis, ugyan tsak sebében meg-is holt.

Ezen

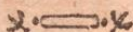
*) Maga Lichtenstein Hertzeg-is nagy veszedelemben forogván, életének meg-maradását, rész szerint *Jellacsics* Obester Urnak, részszerint a' pистolyjal való próbált serényiségének tulajdoníhatta. Egy Bosznyák vérengző szablyáját már színte

Ezen Dubitzánál másod ízben vallott kárunknak okául közönségesen azt adták, hogy népünk kevés számmal volt. Minekokaért-is a' Hertzeg kérésére, azonnal mintegy 10 ezer ember Dubitza felé útnak indula, és 4 hét múlva az annak'ellenében fekvőCzerovlyáni táborhoz nagyobb részént el érkeze. E' szerint, a' Hertzeg népe már alkalmas számmal volt ugyan, de még is ezután nem annyira a' Törökökkel kellett küzködni, mint, a' majd három egész hónapokig tartott rekkenő hévséggel, melly felette fok nyavalyákat okozott. Ehez járult a' teméntelen legyeknek, otsmány férgeknek 's más bogaraknak alkalmatlankodások. Juliusban maga a' Hertzeg betegségbe esett, azután későbbre Bétsbe hozatott, a' hol végtére meg-is holt, hagyván maga után példás ember szerezőségének örökké fel maradandó emlékezetét. Hertzeg Lichtenstein, után az egész Horvát országi fereget ismét maga vezérlése alá vette Báró de VINS (* egy mind szé-

---

színte a' Hertzeg' nyakához-is mérte, a' mikor a' Hertzeg pifollyát kapván, a' Bofznyákat úgy föbe lövé, hogy azonnal lovárol le-fordula.

*) Eredetére nézve külső Nemzet ugyan, de már az Eleje, az Indigenátot meg nyerte, és a' jelenvaló Hadi Tárnokmester Úr (General Feldzeugmeister) Révfaluban született, Győr méllett.

szélesen ki-terjedett tudományára, mind pedig különös vitézségére nézve, igen nevezetes 's érdemes Hazánkfia.

(Folytatása következik.)

A' jövő héten meg küldjük az Erdödi Huszár Regementjének, fel állításától fogva, ez ideig ki mutatott vitézségének historiáját. Előre is Képét ide rekesztjük. — Egy árkusón kezdjük, a' jövő héten kettőt küldünk. Ezután az új történeteket is ki adjuk. Ma, az az 3dik Jul. nagyon hirlelik, hogy LAUDON Berbirt meg-vette.

Kik ezen Irásunkat meg-szerzeni kívánják, méltóztatlanak Levelékbe írni Neveket, tisztségeket, és lakó-helyeket, és azt, mellője zárván az öt forintokat, ilyen Kopert-irállal fel-küldeni: *An die K. K. Oberst-Hof-Postants-Zeitungs-Expedition in Wien. Pro Hadi Történetek.* E' szerént ne féljenek, mert a' pénz a Herrn von Anál el-nem tévelyedik. Sokan kívánják tudni neveit e' Tárfafágnak; de, meg-engedjenek, azokkal még mostan nem szolgálhatunk: elég az, hogy a' kik ezt a' költséges munkát olly tsekély árron adják, azt némelly különös tséliből tselelkeznek, mellyet egy holnap múlva fel-is fedezni fognak. Ambár nem igen számoosan vannak-is, kik azt kívánják, hogy Irásunk kéttzer járjon egy hétben: mindazonáltal mivel az talám a' többi Előfizető Uraknak-is kedvek ellen esni nem fog, azon vagyunk, hogy a' Ts. Kir. Postánál el-végezhesük, hogy ha kéttzer jár-is, még-is az érdemes Közönség a' 10 forintoknál többet ne fizessen.